

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Університет Яна Кохановського (м. Кельце, Польща)
Тбіліський державний університет імені
Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Технічний університет (м. Кошице, Словаччина)
Технологічний університет (м. Кельце, Польща)
Університет суспільних наук (м. Лодзь, Польща)
Folkuniversitetet (м. Уппсала, Швеція)
Яський університет ім. А. Й. Кузи (м. Яси, Румунія)
Регіональна туристична організація
Свентокшиського Воеводства (м. Кельце, Польща)
Технологічний парк (м. Кельце, Польща)

***СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ,
ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ
ВИМІРИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ***

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XII Міжнародної науково-практичної конференції**

15-17 травня 2024 року

Частина I

Вінниця-Чернівці 2024

Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. XII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця-Чернівці, 15-17 травня 2024 р. Вінниця, 2024. Ч. 1. 414 с.

У збірнику наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції розглядаються питання управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та регулювання соціальних проблем в сучасних умовах; сучасної парадигми менеджменту та публічно-владної діяльності; проблеми обліково-аналітичного, контрольного та інформаційного забезпечення управління підприємства; фінансовий механізм забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Досліджуються інноваційні моделі та інформаційні технології в науці, освіті, економіці; теоретичні та практичні аспекти сучасного підприємництва та торгівлі; актуальні проблеми та перспективи розвитку маркетингових технологій в умовах євроінтеграції; теоретичний та прикладний аспекти проблем розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; історичні, філософські, соціально-психологічні та правові аспекти державотворчих процесів в умовах глобалізованого суспільства. Висвітлюються теоретичні та практичні аспекти розвитку студентського спорту в системі фізичного виховання ЗВО; інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції.

Розраховано на науковців, спеціалістів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н. Л.**, д-р філос. наук, професор

Відповідальний секретар – **Мартинова Л. Б.**, д-р екон. наук, професор

Члени редакційної колегії:

Громова О. Є., д-р екон. наук, доцент, **Даценко Г. В.**, д-р екон. наук, професор,

Іваницька Н. Б., д-р філол. наук, професор, **Прутська О. О.**, д-р екон. наук, доцент,

Хачатрян В. В., д-р екон. наук, доцент, **Чорна Н. М.**, д-р іст. наук, професор,

Бондар А. А., канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент, **Крупельницька І. Г.**,

канд. екон. наук, доцент, **Махначова Н. М.**, канд. екон. наук, доцент, **Тернова А. С.**,

канд. техн. наук, доцент, **Хом'яченко С. І.**, канд. юрид. наук, доцент, **Яремко С. А.**,

канд. техн. наук, доцент

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-966-918-070-4

ЗМІСТ

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Богацька Н.М., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРАУДФАНДИНГУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	9
Гарбар В.А., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	18
Красняк О.П., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА.....	24
Кульганік О.М., канд. екон. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ГРАНТОВОГО ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ....	32
Мельничук О.П., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПОШУК НОВИХ РИНКІВ З МЕТОЮ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Непиталюк А.В., д-р філософії з економіки Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД ДЕРЖАВ ЄС ТА УКРАЇНИ.....	48
Осіпова Л.В., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ.....	62
Павлюк Т.І., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	78
Стратійчук В.М., д-р філософії з економіки Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СТРАТЕГІЯ ПРОНИКНЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАРУБІЖНИЙ РИНОК.....	89

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено теоретичні аспекти волонтерської діяльності в Україні. Здійснено оцінку розвитку волонтерської діяльності та її показників. Виявлено основні тренди розвитку волонтерської діяльності в Україні. Обґрунтовано основні пропозиції щодо вирішення проблем розвитку волонтерської діяльності в Україні. Розглянуто волонтерську діяльність як складову частину соціальної роботи.

Ключові слова: волонтерство, волонтерські організації, благодійність, громадські організації, допомога

Постановка проблеми. Розвиваючись в умовах криз, соціальних, економічних, екологічних, в умовах політичної нестабільності, загострення військового конфлікту і, зрештою, в умовах повномасштабного вторгнення росії, волонтерська діяльність на хвилі патріотичного піднесення та необхідності самоідентифікації кожного українця стала вагомим фактором стримання просування ворога, підтримкою військових, інструментом боротьби в тилу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження сутності, ролі, значення волонтерської діяльності стали праці сучасних вітчизняних науковців, зокрема, В.Вашкович [2], П.Горінов, Р.Драпушко [5], Н.Грищенко [6], Н.Мирошніченко, Л.Ковальчук [9], В. Потапенко, В.Двігун [11], К. Сидоренко [13], І. Чайка [19];

Проте залишається недослідженим питання на перетині цих двох сфер, зокрема, використання соціального проектування як інструмента волонтерської діяльності, що становить науковий інтерес та визначає значущість дослідження за обраною темою.

Мета статті. Мета дослідження полягає в узагальненні й систематизації теоретико-методичних засад використання інструментарію соціального проектування для розвитку волонтерської діяльності. Відповідно до мети визначено завдання дослідження: дослідити сутність та соціально-організаційні засади волонтерської діяльності; обґрунтувати роль та значення соціального проектування у волонтерській діяльності;

Для досягнення мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: історико-логічний, метод аналізу, синтезу.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах волонтерська діяльність має вагомий вплив на розвиток всього суспільства. Волонтерську діяльність можна розглядати як соціальний феномен, як економічний ресурс, як складову частину соціальної роботи та ознаку розвитку громадянського суспільства. Світова спільнота визнає особливе значення та вагомість волонтерської праці [7], а також вказує на прямі і опосередковані вигоди. Зокрема, у своїх резолюціях Організація Об'єднаних Націй рекомендує країнам включати волонтерство у національні стратегії та програми соціально-економічного розвитку, підкреслює позитивні соціальні впливи волонтерства і закликає міжнародне співтовариство забезпечити волонтерам правовий статус та соціальний захист [3]. За оцінками досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття зроблено висновок, що ігнорування ролі волонтерства при розробці та впровадженні державної політики містить ризики втрати значущого людського потенціалу та порушення традиції співпраці, які забезпечують єдність націй. Чітко простежується заклик ООН щодо державної підтримки волонтерської діяльності та сприяння усвідомленості у населення важливості внеску волонтерів у соціально-економічний розвиток [5]. Зазначене обумовлює необхідність дослідження сутності волонтерської діяльності та її соціально-організаційних засад в Україні. Основні підходи до визначення сутності волонтерської діяльності систематизовано у таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні підходи до визначення сутності поняття «волонтерська діяльність»

№	Визначення волонтерської діяльності як:
1.	Соціального феномена та ідеї соціального служіння:
	це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя [3];
	це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити [4];
	це унікальний соціальний ресурс з різними видами, формами, методами діяльності [5];
	це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля [2]
2.	Практичної сфери життєдіяльності суспільства:
	це соціальна, суспільно корисна, систематична та вмотивована неприбуткова діяльність фізичних і юридичних осіб [12];
	це ефективний спосіб об'єднання зусиль і ресурсів суспільства та держави у вирішенні соціальних завдань [6];
	специфічна форма благодійництва, добровільна, безоплатна діяльність, яка характеризується вчиненням активних дій суб'єктом надання волонтерської допомоги на користь отримувача волонтерської допомоги з метою покращення його стану [13];
3.	Показника соціального розвитку суспільства:
	це важливий засіб розвитку суспільства, навчання й оволодіння новими знаннями, навичками та вміннями [5];
	це показник мобілізації громадської ініціативи, соціальної консолідації суспільства [1];
4	Складової соціальної роботи:
	це добровільне прийняття обов'язків з надання безоплатної соціальної допомоги [10].

Джерело: систематизовано автором на основі джерел

У сучасних умовах волонтерська діяльність – це соціальний феномен, унікальне явище, що не знає кордонів, об'єднує різні соціальні верстви населення, має на меті досягнення різних соціальних результатів та створює синергетичний ефект у єднанні суспільства довкола значущих аспектів соціального життя. Волонтерська діяльність – це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, суспільства та довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо [2].

Також важливо підкреслити значення волонтерської діяльності у реалізації соціальної роботи, внесок волонтерів у надання соціальних послуг та підтримки соціально вразливих верств населення. У своєму сутнісному значенні волонтерська діяльність реалізується як соціальний феномен та ідея

соціального служіння, як практична сфера життєдіяльності людини, складова соціальної роботи та показник соціального розвитку суспільства. Усі ці підходи є важливими і дають змогу сформуванню цілісного бачення волонтерської діяльності та розуміння його як багатогранного явища, яке має соціальні, економічні, фінансові, організаційні, матеріальні та системотворчі прояви як на індивідуальному рівні, так і на рівні громади, мезо- та макрорівнях. Основними суб'єктами волонтерської діяльності є держава в особі органів державної влади на всіх рівнях, органи місцевого самоврядування, благодійні та волонтерські організації та волонтери. Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності є Національна соціальна сервісна служба України. Варто відмітити, що в основному роль держави полягає в підтримці та стимулюванні волонтерської діяльності, оскільки волонтерство не є діяльністю на благо держави, воно не має політичного забарвлення, ґрунтується на загальнолюдських цінностях і в більшості випадків заповнює «прогалини» або те, з чим державні установи та організації не можуть справитися. Ключовими суб'єктами, хто реалізує волонтерську діяльність є волонтери, навіть не стільки юридичні організації, які долучають волонтерів, а фізичні особи-волонтери, які скажемо «своїми руками» творять добрі та необхідні на даному етапі розвитку громади чи країни справи.

Основними формами волонтерства як соціальної послуги є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Роль волонтерської діяльності розкривається через функції, які вона виконує, зокрема: формування і розвитку громадянського суспільства, трансляційну, стимулюючу, консолідуючу, нормотворчу та комунікативну. Значення волонтерства полягає у збільшенні економічної віддачі країни, зниженні навантаження на державні витрати, зміцненні соціальних зв'язків, забезпеченні виробництва суспільних товарів і послуг, створенні умов для соціального становлення та особистісно-професійного розвитку молоді [5].

Для розуміння значення соціального проектування як інструмента волонтерської діяльності визначимо зміст поняття «соціальне проектування»,

зробивши аналіз основних складових, зокрема «соціальний», «проектування», та синтезувавши їх. Прикметником «соціальний» позначають життя і стосунки людей у суспільстві; «соціальний» вживається у значенні суспільний, громадський; який має на меті зміну суспільних виробничих відносин [14]. «Соціальний» об'єднує сукупність певних рис та особливостей суспільних відносин індивідів чи спільнот, які проявляються у процесі спільної діяльності в конкретних умовах, у стосунках, у ставленні до свого місця в суспільстві, соціальних явищ і процесів [17].

В основі визначення поняття «соціальне проектування» ключовим є термін проектування, який на початку використовувався у інженерній, архітектурній та технічній справі для позначення певного плану, креслень, схем. У сучасному світі проектувати можна і соціальні процеси, відносини, реакції, соціальну дійсність.

Проектування передбачає попереднє (віртуальне, смислове) відтворення дійсності, формування прототипу проектованого об'єкта (явища, процесу) за допомогою специфічних методів. Це науково обґрунтоване визначення варіантів планового розвитку різних процесів і явищ, що спрямовані на перетворення конкретних соціальних інститутів. Це різновид управлінської діяльності, що може широко використовуватись під час розробки різноманітних програм у тому числі на державному та місцевому рівнях [8].

Проектний підхід дозволяє розглядати явище, процес, об'єкт як повністю керовану зміну початкового стану системи (держави, організації), що пов'язана із такими ресурсами як час та кошти. Це так званий «гнучкий метод», що спрямований на встановлення взаємозв'язку між інтелектуальними (творчими) зусиллями та можливостями із загальними завданнями керівника. Суть проекто-орієнтованого управління – формування цілей управління, виявлення й усунення проблем і подолання перешкод на шляху досягнення визначених цілей. Проектування базується на методах прогнозування, планування та програмно-цільового управління та дозволяє органам публічної влади або іншим суб'єктам проектувати управлінські дії у сфері суспільного життя [8].

Отже, для подальшого розуміння сутності «соціальне проектування» розумітимемо під «проектуванням» створення образу бажаного майбуття (майбутнього об'єкта або модернізацію наявного), яке може здійснюватись з позиції управлінської системи (суб'єкт впливає на об'єкт соціальної дійсності) або з позиції вирішення певної «проблеми».

Щодо визначення сутності «соціального проектування» існує багато точок зору, які описують соціальне проектування як науково-творчу, соціально-превентивну або предметно-практичну діяльність. На основі аналізу наукових джерел виокремимо три основних підходи до визначення сутності соціального проектування – об'єктно орієнтований; суб'єктно орієнтований та проблемно орієнтований підхід.

Розглянемо кожен з них детальніше. Об'єктно орієнтований підхід передбачає, що ключовим є об'єкт соціальної дійсності. Відповідно соціальне проектування має за мету створити прототип майбутнього об'єкта або модернізацію наявного, зокрема, образ соціальних зв'язків та відносин. Соціальне проектування – це розробка «науково обґрунтованої моделі раціональних характеристик конкретних соціальних організацій чи їх станів у контексті вирішення соціальних задач. Дослідники також розглядають соціальне проектування як універсальний та самостійний вид діяльності, спрямованої на створення соціальних об'єктів, процесів, явищ, що стає сполучною ланкою між виробником соціальних благ та споживачем [1].

Суб'єктно орієнтований підхід наголошує на суб'єкті у здійсненні соціального проектування. Згідно з цим підходом соціальне проектування розглядають як розробку проекту індивідом, який представляє інтереси певної групи людей, верств населення, соціальних прошарків.

За суб'єктним підходом соціальне проектування має безпосередній зв'язок із функціями управління, адже передбачає розробку і прийняття суб'єктом відповідного управлінського рішення. Воно є особливим різновидом управлінської технології на основі проектного підходу, що дає змогу суб'єкту керувати соціальними процесами.

Проблемно орієнтований підхід передбачає, що соціальне проектування спрямоване на усунення соціальних проблем шляхом: вироблення можливих варіантів їх вирішення з урахуванням проведених досліджень та наявних ресурсів [8]; обґрунтованого визначення найбільш доцільного варіанту розвитку нових соціальних процесів/явищ з цілеспрямованою зміною соціальних інститутів [15].

Варто зазначити, що вирішення проблем передбачає застосування інновацій, ґрунтуючись на тому, що проблему не можна вирішити на тому рівні, на якому вона виникла, тому:

- соціальне проектування розглядається як технологія запровадження певних соціальних інновацій та змін;
- соціальне проектування уособлює соціальну технологію, метою якої є прогнозування та програмно-цільова реалізація соціальних нововведень;
- така діяльність в комплексі спрямована як на дослідження, так і на практичні зміни соціальних утворень на засадах проектного менеджменту;
- соціальне проектування є вираженням того нового, що характеризує тенденції соціального розвитку [16].

Варто відзначити, що у сучасних умовах однією з характерних особливостей соціального проектування стає «громадська участь», громадська залученість в процесі соціальних змін, соціально проектна діяльність розглядається не лише як результат державної політики, а й як діяльність громадських/волонтерських організацій, як єдиний простір взаємодії соціальних партнерів [15,16].

Визначимо сутність соціального проектування у волонтерській діяльності з точки зору об'єктного, суб'єктно та проблемно орієнтованого підходу. Соціальне проектування у волонтерській діяльності – це конструювання бажаних станів соціальних систем та інститутів, створення прототипу майбутнього об'єкта або модернізації наявного (образ соціальних зв'язків, відносин, соціальної сфери) на основі соціального передбачення, прогнозування та планування, що реалізується ресурсами волонтерів або з їх

долучення. Соціальне проектування у волонтерській діяльності – це модель дії суб'єкта волонтерської діяльності, яка має певну структуру практичної реалізації та спрямована на вирішення соціальної проблеми новим способом чи із застосуванням нових інструментів. Певні соціальні зміни ретельно замислюються, одержують обґрунтування, плануються.

Узагальнюючи проведені дослідження, можна виділити наступні передумови соціального проектування у волонтерській діяльності:

- суспільна потреба у цілеспрямованій зміні і розвитку системи волонтерства, соціальних об'єктів, на які спрямована волонтерська діяльність, або їх властивостей та взаємозв'язків;
- соціальна необхідність у подоланні стихійного розвитку волонтерської діяльності і забезпечення їх спрямованості у задоволенні соціальних потреб;
- соціальна необхідність у планомірному, передбаченому, прогнозованому та керованому розвитку волонтерської діяльності;
- потреба у створенні динамічної системи волонтерської діяльності, яка б характеризувалася збалансованістю відносин усередині самої системи і гармонізацією відносин з іншими суб'єктами соціальної системи;
- орієнтація на оптимальні форми волонтерської діяльності, її ефективності, раціональності [18].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для формування цілісного розуміння сутності соціального проектування у волонтерській діяльності розглянуто об'єктний, суб'єктний та проблемно-орієнтований підходи. Значення соціального проектування як інструмента розкривається через функції, які воно відіграє у волонтерській діяльності, забезпечуючи систематизацію та ефективність ініціатив. Зокрема:

- стратегічне планування – соціальне проектування допомагає визначити мету та завдання волонтерського проекту, розробити стратегії для досягнення цілей та визначити ключові етапи впровадження;
- залучення спільноти – шляхом використання соціальних проектів можна включити спільноту у процес вирішення проблем та розвитку ініціатив, підвищуючи їхню участь та власний інтерес;

- розробка інновацій – соціальне проектування стимулює творчий підхід до розв’язання соціальних питань та розробку інноваційних рішень, що можуть бути впроваджені в рамках волонтерських ініціатив;

- оцінка та моніторинг – систематичне застосування соціального проектування дозволяє проводити ефективний моніторинг та оцінку результатів волонтерських проектів, щоб забезпечити їхню досягненість та адаптацію;

- залучення ресурсів – соціальне проектування допомагає ідентифікувати та залучити різноманітні ресурси, включаючи фінансові, матеріальні та людські, для успішної реалізації волонтерських ініціатив;

- збільшення впливу – шляхом системного планування та впровадження соціальних проектів волонтери можуть збільшити свій соціальний вплив, сприяючи позитивним змінам у громаді та суспільстві;

- сприяння співпраці – соціальне проектування створює механізми для співпраці між волонтерами, громадою, бізнесом та громадськими організаціями, забезпечуючи гармонійні та ефективні зусилля;

- забезпечення сталості – використання соціального проектування дозволяє розглядати волонтерські ініціативи як сталий та довгостроковий внесок у вирішення соціальних питань.

Список використаних джерел:

1. Бутченко Т. І. Соціальне проектування : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна робота». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 107 с.

2. Вашкович В. Опис волонтерської допомоги (завдання) у договорах про надання волонтерської допомоги. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 45. 28 <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/965.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).

3. Волонтерство для цілей сталого розвитку. Організація Об’єднаних Націй. URL: <https://issuu.com/aiesecukraine/docs/ivd-report-copy> (дата звернення: 01.05.2024).

4. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. К.: НІСД, 2015. 36 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/volonter-697e4.pdf> (дата звернення: 01.05.2024).
5. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ, Державний інститут сімейної та молодіжної політики. 2022. 240 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39498/tytul.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.05.2024).
6. Грищенко Н. І. Волонтерський рух в сучасній Україні як стратегія розвитку молодіжного лідерства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2018. Вип. 2(38). С. 78.
7. Загальна декларація волонтерів. Міжнародна рада директорів Міжнародної Асоціації Волонтерських Зусиль. URL: <https://volunteer.legalaid.gov> (дата звернення: 01.05.2024).
8. Матюшенко О. В. Соціальне проектування: теоретичні підходи до визначення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування.* №4. 2022. URL: <https://www.researchgate.net> (дата звернення: 01.05.2024).
9. Мирошніченко Н.О., Ковальчук Л.В. Волонтерська діяльність підлітків як умова соціального їх становлення. *Наукові записки.* Випуск 148. 2020. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/38488> (дата звернення: 01.05.2024).
10. Перфільєва, М. В. Соціальне проектування як один з найбільш актуальних напрямів у практиці соціальної роботи. 2019. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3435/1/Socialne_proektuvannja.pdf (дата звернення: 01.05.2024).
11. Потапенко В. А., Двігун В.О. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Центр внутрішньополітичних досліджень НІСД. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-11/volonterstvo_01112022.pdf (дата звернення: 01.05.2024).

12. Практикум: соціальна сфера (workshop book: social sphere) / автори-укладачі: І. В. Літяга, С. М. Ситня ківська; за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. С. 117.
13. Сидоренко К. О. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2013. С. 8.
14. Словник іншомовних слів Мельничука. URL: https://slovnyk.me/dict/foreign_melnychuk (дата звернення: 01.05.2024).
15. Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: технології миротворення: Матеріали X Міжнародної наукової конференції (21 лютого 2020 року, м. Запоріжжя) / М. А. Лепський (гол. ред.), І. О. Кудінов (наук. ред.) ; ред. кол.: Т. Ф. Бірюкова, І. І. Капріцин, Т. І. Бутченко, В. О. Скворець, Є. Г. Цокур. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2020. 177 с.
16. Соціальне прогнозування та проектування майбутнього: зміни глобальної безпеки як виклик миротворенню та медіації: Матеріали XII Міжнародної наукової конференції (10 червня 2022 року, м. Запоріжжя) / І. О. Кудінов (гол. ред.), М. А. Лепський (наук. ред.) ; ред. кол.: Т. Ф. Бірюкова, Н. В. Лепська, Т. І. Бутченко, В. О. Скворець. Запоріжжя : ЦНСД, 2022. 167 с.
17. Соціальний. Словотвір. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/sotsialnyi> (дата звернення: 01.05.2024).
18. Функція соціального проектування. Освіта.UA (osvita.ua). URL: https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/29664/#google_vignette (дата звернення: 01.05.2024).
19. Чайка І. Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2017. Т. 20. № 7(147). С. 72-79. URL: <https://www.researchgate.net> (дата звернення: 01.05.2024).